

je le malo pravih pri nas dobiti. V Indiji tobakoreja ni kaj imenitna, akoravno se je vzhodno-indiška kompanija za njo trudila.

Pravi tobaški raj je v Ameriki, domovini njegovi. Takaj raste največ sort in med njimi tudi najboljše. V severni Ameriki je tobakoreja imeniten del v kmetijstvu. Najboljšega pridelujejo v Marylandu, kateri ima rumeno, sladko, tanko in leskeče listje. Na reki Ohio raste v posebno velikih grmih. Virginija, kjer se je jel tobak najprej obdelovati, tudi zdaj še dober tobak rodi. Najimenitnejše naselbine so na Št. Jakobski reki. Dajejo veliko, tanko in sladkasto listje, ki je za šnofovec jako dobro. Posebno dober duh ima tudi listje kentuškega tobaka, ki radi smodke v nje zavijajo. Južna Amerika tudi ni zaostala. Ondi raste mični Varinas, kateri je v deželah, Varinas in Venezuela domá. On ima posebno lastnost, da s starostjo tudi njegova dobrota raste. V njem se dobi tudi bel črviček, katerega v drugih sortah ni najti, gotovo, ker so premočne. Najnižje cenjen je brasilski tobak. Velika peresa po cimentu diše in bi se kmalu vsem prikupila, če bi ga z večjo skrbjo obdelovali. — Domovina najžlahnejših sort je pa v srednji Ameriki in na otokih. Tudi tukaj, kakor po vsi Ameriki je virginski tobak najbolj razširjen. Med drugimi rastejo tukaj posebno tobak kmečki, kratkolisti (n. breviformis) in dolgolisti (n. makrophylla). Na Peruvianskem rasete še dve sorti s srčnatim listjem, tobak deviški (n. paniculata) in soldaški (n. glutinosa). Na otokih je prežlahni havanski grm domá, posebno na otoku Kuba. Najboljša sadišča so v dolinah, ktere reke pretakajo in ktere o poletnem času vsakdanji dež poliva. Septembra začne se suhi čas. Seme se seje v gredice. Mlade sadike se potem oktobra presajajo na niže ležeče polje. Med januarjem in marcem je tobak dozorel in potem se poreže. Od tukaj pridejo žlahne Regalia, Cabargas, Cabannas in druge. Na Domingu ima tobak največe listje za obvijalo kaj pripravno. Porto-Ricco rodi tudi žlahno listje, ki je sicer malo teže, pa ne slabši ko Varinas.

Iz tega, da tobak v vroči Ameriki in sicer na otokih najlepše raste, se vidi, da mu toplo in otočno podnebje (klima) najbolj tekne. Zato ga morajo tudi pri nas, ako hočejo dobrega prirediti, v zavetje pa vendar tako saditi, da še dosti solnca dobiva. Vetrovi mu ne denejo dobro, zato so svetovali, polje z grmovjem obdajati. Lahko bi se v ta namen murve sadile. Ilovnata, apnena in laporjeva zemlja mu je najljubša, vendar v vsaki zemlji druge lastnosti dobi. Koren rastlino redi. Kakor se koren razvijati more, tako tudi večidel rastlina zraste. V lahki, čisti in vlažni zemlji koren lahko na vse kraje poganja. Tako se bode tudi listje lahko razvijalo, bo tanko in lepe barve. V mastni in gosti zemlji ostane koren kratek in tudi listje je majhen, mastno in debelo. Sicer je tudi še gledati na druge rudninske dele, kateri se v zemlji nahajajo. Kjer je mnogo galuna in kalija, raste težek tobak, tako tudi, če se njiva z govejekom gnoji. Lahek raste v peščeni zemlji, v kateri je manj kalija, zato tudi v s konjekom gnojeni. Tobakorejec ima tedaj najprej svoje polje poznati in le pripravne sorte vanj saditi ali pa za potreben gnoj skrbeti.

Tobakorejec ima mnogo opravila. Najprej je za dobro seme skrbeti. Staro seme ne kali, ker ga je zrak ali prav za prav kislec v zraku, spridil. Boljše je, če je pod vodo shranjeno bilo, ker tako zrak do njega ne more. Prej ko ga seje, dene naj ga v mlačno vodo, da se malo zmehča. Potem ga spet posuši in vseje. Dobro je seme s pepelom ali peskom zmešati, da se ne vseje pregosto in da sadike svobodnejše rasti mo-

rejo. Ker je tobak toplih krajev plod, zato se morajo sadike posebno mraza in hudih vetrov zavarovati. Treba je, jim pridno prilivati in jih o pravem času pokrivati. Že so sadike lepo zrastle in o začetku junija jamejo jih na polje presajati. Tudi tu je gledati, da ne stojé pretesno; najmanj dva čevlja mora sadike od sadike stati, če hočeš lepega listja dobiti. Ako je vreme suho, je tudi še zdaj jim prilivati treba. Sadike rastejo veselo, pa tudi mnogo plevéla med njimi, katerega je izčupati treba. Potem mora še motika na polje in na slednje tudi roka lepo okoli stebela prst nakupljati. V kratkem izganja cvetje. Ali tobakorejec hoče le listje dobiti, zato cvetje odlomi, da listje več živeža dobi. Tudi vejice, ktere med stebлом in listjem poganjajo, treba je odtrgavati. Konca julija začenjajo listje pobirati, najprej spodnje, o sredi avgusta pa tudi že zvrhnje. Listje se na niti naniza in v pokritih, vetra zavarovanih krajih, obesi, da se počasi suši. Posušenega zvežejo v velike zvezke in ga peljejo na prodaj.

(Konec prihodnjic.)

Znanstvene stvari.

Sporočilo

o X. odborovi seji slovenske Matice

v Ljubljani 16. aprila.

Bila je 16. aprila in vdeleževali so se je izmed vnanjih odbornikov gg. J. grof Barbo in D. Trstenjak; izmed ljubljanskih pa gg. dr. J. Bleiweis, dr. Costa, L. Jeran, A. Kos, A. Lésar, J. Marn, dr. Pogačar, J. Šolar, J. Vavrú, J. Vilhar, dr. Vončina, dr. Zupanec. Vodil jo je predsednika namestnik g. dr. Vončina. Najprej se potrdi IX. odborove seje zapisnik, in na to poroča tajnik g. Lésar o imenitnejših rečeh tako-le:

Slavni odbor! Družnikov je Matici od IX. seje, ki je bila 19. dec. 1867. leta, do danes dorastlo 64, med temi 3 ustanovniki; en letnik je prestopil med ustanovnike tako, da je štiroletni letniki še doplačal 42 gld., en ustanovnik pa med letnike tako, da se mu plačana dveletna ustanovnina ni vštela za letnino. Poslednja številka glavni knjigi je 1364.

Došla sta nam dva rokopisa, ki se ponujata Matici:

- „Početni nauk o zemljepisu“ za prvi razred nižih gimnazijev in realnih šol po Schubertu, poslovenil g. Matej Cigale. (Odbor sklene: Sedaj se ne more izdati ta knjiga, zato naj se odloži za prihodnje čase.)
- Latinske slovnice 1. del „oblikoslovje“ sestavil o. Ladislav Hrovat. Ta rokopis se je izročil pregledovalcema drugega dela te slovnice, in Žepičeve latinske čitanke, o katerih bodeta danes poročala slavnemu odboru.

Gosp. M. Cigale 14. februarja t. l. naznanja, da ga je volja, ustreči željam matičinega odbora in dovršiti slovensko psihologijo (dušeslovje) poleg Lindnerja.

Gosp. Štempihar, kteremu se je Hafnerjeva „stenoigrafija“ dala v spregled, še ni dovršil svojega posla.

„Slovenskega Štajarja“ nam je došlo toliko rokopisa, da se je pričela že staviti ta knjiga, in zagotovljeno nam je, da daljni rokopis ne bode delal ovire, tako da se bodeta letos tiskala 1. in 2. del, to je, „dežela“ in „prebivalci.“ Drugi del: „Narodno gospodarstvo“ in „Zgodovina“ je obljubljen za prihodnje leto. O tej knjigi so, predno se jame natiskovati, rešiti trije važni predlogi. Odsek za izdavanje knjig, čeravno v IX. seji pooblaščen, si ni upal sam rešiti jih, ampak jih predlaga slavnemu odboru, kakor so naznanjeni v dnevnem redu pod št. 7. in 8.

Za „letopis“ je g. dr. J. Bleiweis, njegov vrednik, prejel toliko gradiva, da se prične kmalo tiskati.

Pridobili smo si „Vodnikov rokopis“ ter ga na javni dražbi 3. marca Wagner-jeve zavarščine kupili za 30 gold. Odsek za izdavanje knjig, pooblaščen v 9. odborovi seji, ga je izročil g. Fr. Levstiku, da ga pripravi za natis, kakor se je odsek dogovoril z njim. Gosp. Levstik je prevzel to delo in do srede meseca aprila obljubil dovršiti svoj posel. Za trud mu je odsek odločil 100 gold. povračila. Naj slavni odbor izreče, v koliko iztisih naj se tiska? (Odbor sklene, da se tiska v 2500 iztisih.)

Ozir tega rokopisa je pa odboru 2. marca t. l., to je, dan pred javno dražbo, došlo pismo, v katerem g. Mih. Kastelec trdi, da je ta rokopis bil njegova last in da je Wagner-ju prodal le pravico, izdajati ga, a pridržal si last do rokopisa. Odsek za izdavanje knjig je pretresaval ta dopis ter preudarivši, da Matici ni namen, nabirati starinskih rokopisov, nasvetuje: Da si tudi je g. Kastelec s tem, da je Matica rokopis kupila na javni dražbi, zgubil pravico do njegove lasti, če jo je tudi imel, naj vendar slavni odbor sklene, da se imenovani rokopis po dovršenem natisku izroči Mih. Kastelcu, ako s pismi, katerih omenja v svojem dopisu, odseku dokaže, da Wagner-ju ni prodal lasti, in da obljubi rokopis izročiti c. k. licealni knjižnici, da ga ona hrani. (Odbor sklene: naj se odsek za izdavanje knjig prepriča v Kastelčevih pravicah do rokopisa in poroča v prihodnji odborovi seji.)

Kakor je bilo slavnemu odboru že v 7. seji naznano, bil je imenovani Wagner Matici za prodane knjige dolžan 74 gld. 68 kr. — Stroški za napeto tožbo nam sicer še niso znani, vendar bi utegnili znašati toliko, da je ta dolg narastel do 100 gld. Če pomislimo, da bi bili Vodnikov rokopis gnali tudi čez 100 gld., ako bi nam ga bil kdo dražil, lahko rečemo, da sta predsednik in tajnik Matico rešila poškodovanja s tem, da sta o pravem času zarubila, kar je bilo še zateti. — Vrh imenovanega rokopisa je pa Matica, da je pravde konec, kupila tudi vse druge zarubljene knjige, ktere bi bile imele ostati, ker ni bilo kupca; te so jej tako rekoč na površek. Naj slavni odbor danes odobri to ravnanje in določi, kaj se ima zgoditi s temi kupljenimi nemškimi in slovenskimi knjigami? (Odbor odobri to ravnanje ter izreče, naj se knjige, ki niso za Maticino knjižnico, skušajo pod roko prodati.)

„Srbsko-hrvaško-slovensko slovnico“ je odsek za izdavanje knjig izročil g. profesorju Žepiču.

„Olikanega Slovenca“, ktere ga po odsekovem naročilu spisuje g. Iv. Vesel, kmalu pričakujemo. Da ne bode treba čakati XI. odborove seje, naj slavni odbor kar danes voli pregledovalce za ta rokopis ter pooblasti odsek za izdavanje knjig, da končno razsodi poročalno sodbo, ter da določi pisatelju plačilo, knjigi pa število natisov. — (Odbor izvoli za presojevalce: gg. dr. Iv. Zlat. Pogačarja, Dav. Trstenjaka in M. Cigaleta — vse drugo določiti prepusti odseku za izdavanje knjig in predsedništvu.)

Odsek za izdavanje knjig je slovenskemu Atlantu odmeril 15 palcev dolžine in 12 palcev višine prav po Meyerjevem nemškem atlantu, ki je izišel v Hildburghausen-u. Na to se je tajnik po odsekovem naročilu z dotičnimi vprašanji obrnil v Hildburghausen do bibliografičnega ustava, v Goto do Justus Perthes-a, ki je izdal Stieler-jev in v Olomuc do Hölzel-a, ki je izdal Kozen-ov atlant, in sicer do Hölzel-a s pristavkom, da bi Matica zaslužek najrajši naklonila domačim umetnikom. Došli so odgovori jako različni: Justus Perthes piše, da tega dela ne more prevzeti zaradi mnogih drugih del te vrste. — Hölzel odsvetuje izdajo slovenskega atlanta, češ, da bi (z 40 zemljevidi) v 1000 iztisih stal 30.000 gold. — Iz Hildburghausen-a pa se nam

1. odgovarja, da bi Matico en zemljevid v 1000 iztisih stal:

- a) za kamnarez z risanjem vred . . . 250 tolarjev
- b) za natiskovanje . . . 30 „
- skupaj toraj . . . 280 tolarjev

v srebru;

vrezan v baker 375 tol., v jeklo pa 500 tolarjev, vrh tega pa še natiskovanje 30 tolarjev;

2. pa nasvetuje, naj se Matica prav na tanko ravná po Meyer-jevem atlantu tako, da bode treba le slovenska imena vrezati v kamen in jih tiskati namesti nemških, češ, da po tem poti bi se stroški znižali na desetinko.

Odsek za izdavanje knjig toraj predlaga: naj se Matica poprime poslednjega nasveta; slavni odbor pa naj odsek pooblasti:

- a) da se g. Cigale naprosi, da bi on, kakor se je bil že enkrat prijazno ponudil, prevzel poslovenjenje imen za atlant;
- b) da končno in veljavno sklene pogodbo z Hildburghausenskim bibl. ustavom. (Odbor potrdi oba odsekova nasveta.)

Po tem je poročal gosp. blagajnik dr. Zupanec, da ima Matica sedaj premoženja čez 30.000 gold. in da se za to leto porabiti sme 3118 gold.

(Konec prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Junius.

Nsl. a) bobov cvět (1466) junius, prim. bask. baguilla bohnenmonat; b) nsl. klasen ev.-tirn., Jambr. junius, ährenmonat; c) nsl. lipan Jambr., srb. lipanj junius, mlrus. lypec, lypeň, srb. lipšak, lit. lėpinis menų, let. lėpu mėnesis julius, od lipe, katera cvete konci junija i začetku julija meseca; č) nsl. prašnik Meg. brachmonat, junius, od besede: praha, iz nem. brache; d) nsl. mlěčen Jambr. junius, ker ta mesec krave najbolje molzó; e) nsl. krěsник, kriesnik Meg. Gutm., krsnik po Gorenjskem, kakor svedoči gosp. M. Valjavec, junius; f) nsl. rožnik kol., rožnjak Sacharov, rožen cvět Meg., Trub., rožni cvět stol.-prat., Gutm., čšk. rúžen, dolsrb. rožovy (mjasec) junius, nsl. rožocvět (nepravilno sestavljena beseda) Jambr., gorsrb. rožove majus; g) nsl. ivanjšček ogrslov., ivanščak ev.-tirn., Jambr., ivanček novi-Jez. (pravilno: ivanščak, ivanjščak) junius; h) moj dostavek: Vodnik ima v „pesmih za poskušino“ (1806): režnicvet (ržni cvět) a v rokopisnej zapuščini: ržencvet (ržen cvět) junius, primeri temu pri Murku: ržen cvět julius, rogenblüte, kar ustreza ags. rugern augustus, Mikl. slav. monatsn. 7; i) strsl. izokъ junius, die heuschreckenzeit, strsl. izokъ cicada.

Moji dostavki. I) O krěsniku.

Laščan ta mesec tudi imenuje: krsnik, uprav: kъrsnik, i sicer zato, ker ě (strsl. ѣ) v novejšini pada ter se spreminja v ѣ: 1) vselej, kader ima na sebi ostri náglas ('): nsl. bēs (bъs): bēs te lopi! (nekaka kletev po Dolenjskem i Notranjskem), strsl. bēsъ daemon; nsl. dēd (dъd), strsl. dēdъ avus; nsl. sveti Janez glavosěk (glavosъk) 29. dan avgusta meseca, iz glagola: sěk—; nsl. člēn (člъn), strsl. člēnъ articulus; v nsl. nedoločnikih (okrog Lašče): vèrt (vъrt) strsl. vrěti fervere, nsl. pèlt (pъlt) *)

*) V besedah: člъn, pъlt se l ne spreminja v so-glasnik v, nego ostaja l.

Pis.

Znanstvene stvari.

Sporočilo

o X. odborovi seji slovenske Matice

v Ljubljani 16. aprila.

(Konec.)

Poročilo o Žepičevi „latinski čitanki“ in o P. Ladislavovi „latinski slovnici“, kateri so pregledali gg. Macun, Šolar in Vavrū, je imel prof. Šolar, kateri gledé na to, da je želeti v vseh delih dovršene slovnice, in da se razstavki po tem ne vjemajo, v imenu pregledovalcev nasvetuje, da se slovnica sè Žepičevo čitanko ali vadbno knjigo pošlje P. Ladislavu, da jo po danih naznanilih popravi, vredi in dovrši; na to naj se pošlje ves rokopis tudi g. Žepiču, da tudi ta dovrši svojo vadbno knjigo, in oboje naj se pridobi ter spravi na svetlo. Vstreglo se bode s tem mladeži, slovenskemu narodu in celó učenjakom. — Na to se prične razgovor, ki so ga imeli gospodje dr. Costa, Trstenjak, Šolar, Marn in Jeran. Dr. Costa meni, da zdaj ni primeren čas za šolske knjige, da pa je treba na pisatelje vendar ozir imeti; Trstenjak kaže, da je že prej v Matici bilo sklenjeno, da daje na svetlo tudi šolske knjige, s kterimi se vtrjuje imenstvo, pospešuje slovstvo, in prof. Šolar, da slovnica ni le za šolo, in da ne dobimo vselej tako marljivega dela, in naposled sprejme odbor nasvete, da se omenjeno delo pošlje še v dovršenje gg. Ladislavu in Žepiču, da se rokopis proti primernemu plačilu za Matico pridobi, in o svojem času slovnica tudi izdá. Gosp. Jeran želi bolj slovenskega imenstva, da se jezik ovaruje tako preveč tujstva, prof. Šolar pa, da se pridrží navadna terminologija.

O „naučnem slovníku“ bere g. tajnik najprej, kar je proti nasvetu pisal g. L. Svetec, prof. Erjavec in g. Cigale; na to ovrže poročevalec g. dr. Costa vgovore, češ, da se zdaj le o tem govori, ali se predloži ta nasvet občenemu zboru ali ne. Gosp. Trstenjak spoznava, da bi bilo koristno tako delo, toda je še pre zgodaj, nimamo dokaj dušnih moči, olikani si pomagajo z naučnimi slovníki v družih jezikih, še česki v posebnem založništvu le počasi napreduje itd. Dr. Vončina in dr. Bleiweis povdarjata, da zdaj ni vprašanje, ali ga damo na svetlo ali ne, temuč le, ali denemo to reč na dnevni red občnega zbora, zlasti ker je tako važna, da si je odbor sam določiti ne upa, in ko dr. Costa še pojasni, da so naše okoliščine drugačne od českých, da se bodo priprave pričele in delanje samo še le čez leta pozneje, da se po takem delu bodo zbudile in pridobile moči, ki doslej še spijo, sprejame odbor vse štiri točke omenjenega nasveta, ki ga je bil storil odsek za izdavanje knjig zastran „naučnega slovníka.“

Pri posvetovanji o spremembi Matičinih pravil pové dr. Vončina, iz katerih vzrokov popusti svoj nasvet o pristavku, da „se ogiba Matica sploh vse take delavnosti, ktera bi utegnila kaliti resnice katoliške vere.“ Razun teh, ki so v sporočilu, ki ga je odsek za spremembo pravil pridjal načrtu novih pravil, se spoziva tudi na to, da nastopa boljši čas, da gré puhli pseudoliberalizem ob veljavo, da sme zaupati Matičinemu odboru, in ker se je izpustil iz novih pravil tudi pristavek: „brez vse politične delavnosti!“

Pri §. 2. razodene g. Trstenjak, da se mu dozdeva premalo in da bi ne bil napak pristavek „kdor je neoporečen“; — prof. Šolar se vjema z njim, da-si želi drugega izraza, dr. Costa in dr. Zupanec pa razkažeta, da je tu težko določiti prej imenovani izraz, da se v tem Matica ne sme primerjati z drugimi družbami, na pr. čitalnico itd., in sklène se, da se prepusti odseku

za spremembo pravil in predsedništvu, da vstavi primeren bolj določen izraz.

Pri §. 3. svetuje prof. Marn, naj se glasi: „kdor ne bi v redu plačeval vsako leto (nam. ne vsaj v prvi polovici vsakega leta), kolikor“ itd., pri §. 10. g. Trstenjak želi, da se stavek pod d) izpusti, tako da si odbor sam sestavi opravični red; — g. Svetec pa nasvetuje, naj bi se §. 12. začel tako-le: „praviloma glasujejo le tisti udje, kateri so 20 let dopolnili in sami pridejo na veliki zbor“ itd.; kar se pa ne potrdi; sprejamejo se pravila po načrtu odsekovem.

Po nasvetu D. Trstenjakovem in z ozirom na to, da ste se „Vojvodstvu kranjsko in koroško“ tiskali v 2000 iztisih, in gledé tudi na to, da je Matica dosihmal le učencem gimnazijskim in realnim po nekoliko iztisov darovala, prodaja Matičinih knjig pa je po triletnih skušnjah le pičla bila, se sklène, da se „Slovenski Štajar“, ki se po družnikih že obilo razširi med Slovence, tiska v 2000 iztisih, tedaj prodaja v 500 po nizki ceni; dalje da se tiska brez posebnega zemljevida, ker imajo Matičini udje že tako v rokah „Zemljevid slovenski“ g. Kozlerjev, z oblikami, ktere rabijo pisateljem posamnih oddelkov, in da se pisateljem plača tiskana pôla po 20 gold.

Knjižničar prof. Vavrū naznani, da je dr. Vojska Matici podaril 248 vezkov knjig, in nasvetuje, da se jih nekaj dá št. jakobški mestni šoli, nekaj gimnazijski knjigarni, kar se potrdi; in da je prof. Miklošič Matici podaril 18 svojih knjig, g. Šembera pa knjigo „zapadni Slovane.“ Tudi g. Dav. Trstenjak oznani, da mu je slavni zgodovinar in državni svetovalec g. Hilferding za Matico izročil krasen zemljevid ruskega cesarstva. Na Bleiweisov nasvet izreče Matičin odbor spodobno hvalo gospodom dariteljem.

Konečno še g. tajnik naznani dva nasveta, ktera sta došla odboru od vnanjih odbornikov; g. dr. Vojska namreč pismeno naznanja, da g. Vaclav Kubelka, zidarski mojster v Novem mestu, nemški spisuje nauk o stavbah, in predlaga, naj bi si Matica pridobila ta rokopis ter ga dala posloveniti; g. prof. Erjavec pa nasvetuje, naj se IV. občenemu zboru predlaga: da slov. Matica izdá znanstveno terminologijo nemško-slovensko. Oba ta nasveta sta se izročila odseku za izdavanje knjig, da ju pretrese in v prihodnji seji poroča o njima. Seja je trajala od 5. do pol 9. ure popoldne.

Slovstvene stvari.

Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Junius.

2) Kader náglas v besedi stoji za ě, takrat je dvoje mogoče: a) da ě pada v ѣ, ter b) da ě ostaja v svojem prvotnem glasu. Kar se dostaja a), mi Dolenjci govorimo: бѣldó (bléd), вѣlcímo (vlék-), nejma вѣká (věk kraft), гѣršíli (gréh), дѣvica strsl. děvica, дѣtétce strsl. dětē, дѣklē poleg: děkla z náglasom na ě, жѣrbíca strsl. žrěbьць, лѣvica, linke hand (lěv link), лѣnóba (lěn faul), лѣsén (lěs), рѣlsnóba strsl. plěsnь f., рѣlvél, vendar tudi: plěvél, strsl. plěvelъ, рѣrtíli strsl. prětiti drohen, изѣrzávali poleg: изărzávali*), arzilo schneiderwerkzeug

*) Tiskalnica nejma dovolj známenij za glas, ka stoji meju a ino e, zatorej po sedaj stavim samo a, kder bi imela biti črka ä.

Pis.